

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

SEPTEMBER

EKONOMIJA

Izpitna pola 2

4. september 1999 / 150 minut

Dovoljeno dodatno gradivo in pripomočki: kandidat prinese s seboj nalivno pero ali kemični svinčnik, svinčnik, radirko, ravnilo in žepni računalnik. Kandidat dobi ocenjevalna obrazca in konceptni list.

MATURITETNI PREIZKUS

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila. Ne izpuščajte ničesar.

Ne obračajte strani in ne začenjajte reševati nalog, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Odgovore vpisujte v za to predvideni prostor z nalivnim peresom ali kemičnim svinčnikom. Slike lahko rišete s svinčnikom. Pišite razločno in čitljivo. **Nečitljivi odgovori in odgovori, pisani z navadnim svinčnikom, se točkujejo z nič (0) točkami.**

Število točk, ki jih dobite za posamezne pravilne odgovore, je navedeno v izpitni poli.

Poskušajte rešiti vse naloge. Zaupajte vase in v svoje sposobnosti.

Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 24 strani, od tega 3 prazne.

A-del: KRAJŠA BESEDILNA VPRAŠANJA

Navodilo: Pazljivo preberite navodilo in vprašanja. Ne izpuščajte ničesar.

*A-del izpitne pole ima šest krajših besedilnih vprašanj, ki jih sestavljajo podvprašanja. Odgovoriti morate na **vseh šest**, in sicer kratko, jedrnato in natančno. Za vsako vprašanje lahko dobite skupaj največ 10 točk. Pomagajte si s podvprašanji, pri katerih je v oklepaju navedeno število točk za pravilen in popoln odgovor.*

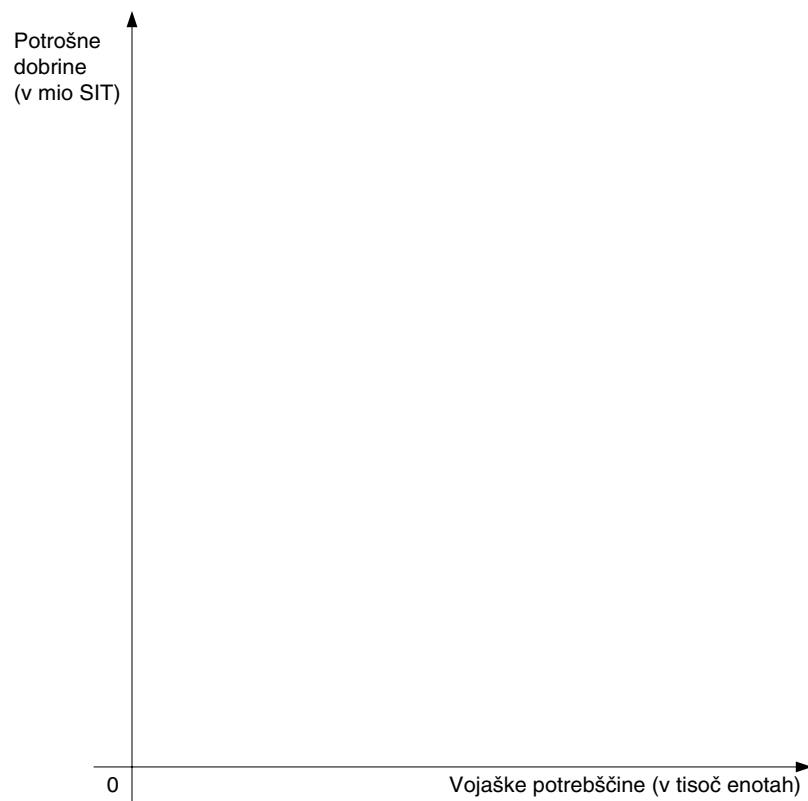
A01**TRANSFORMACIJSKA KRIVULJA**

Strokovnjaki so za državo X ugotovili, da ima naslednjo lestvico alternativnih možnosti proizvodnje:

Alternativa	Potrošne dobrine (v mio enot)	Vojaške potrebščine (v tisoč enotah)
A	0	800
B	800	700
C	1200	600
D	1400	500
E	1600	400
F	1900	200
G	2000	0

a) Vrišite to lestvico v sliko

(1 točka)

b) Pri teh podatkih vemo za državo X, da je:

- največja količina vojaških potrebščin, ki jih lahko proizvede država X:

..... tisoč enot

- največja količina potrošnih dobrin, ki jih lahko proizvede država X:

..... milijonov enot

- če se država odloči, da bo proizvedla 1500 milijonov enot potrošnih dobrin, bo njena proizvodnja vojaških potrebščin znašala približno

..... tisoč enot.

(3 točke)

c) Pojasnite, zakaj ne more proizvesti hkrati 1200 milijonov enot potrošnih in 700 tisoč enot vojaških potrebščin.

(1 točka)

d) Pojasnite, zakaj kombinacija 1400 milijonov enot potrošnih dobrin in 300 tisoč enot vojaških potrebščin ni družbeno optimalna.

(2 točki)

e) Kaj bi morali dolgoročno narediti v državi X, da bi lahko proizvedli več potrošnih in hkrati več vojaških dobrin?

(2 točki)

f) Vrišite v diagram s črtkano krivuljo spremenjeno transformacijsko krivuljo, če bi se s tehnološko izboljšavo povečala produktivnost dela v proizvodnji potrošnih dobrin.

(1 točka)

A02**TRG IN POVPRASEVANJE**

Vse dejavnike, ki jih oblikujejo kupci s svojim ravnanjem na trgu nekega blaga, združimo v pojem povpraševanja po tem blagu.

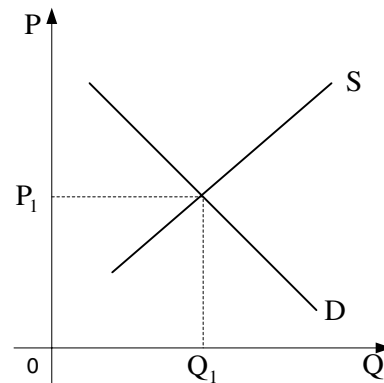
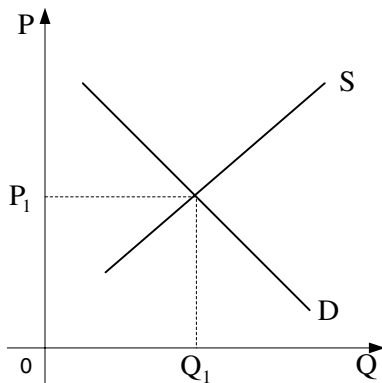
- a) Raziskujemo povpraševanje gospodinjstev v Sloveniji po kuhinjskem pohištvu. Naštete vsaj štiri (konkretne) dejavnike, ki vplivajo na to, koliko tega pohištva so kupila slovenska gospodinjstva v maju 1999.

(2 točki)

- b) V spodnja diagrama vrišite in označite ustrezne spremembe tržnih krivulj in tržnega ravnotežja zaradi naslednjih sprememb na trgu kuhinjskega pohištva:

- A) Zaposleni v pohištveni industriji so na kolektivnih pogajanjih z vodstvi podjetij dosegli zvišanje plač za 15 %.

- B) Zaradi ugodnih posojil za nakup novih stanovanj pri Stanovanjskem skladu RS so gospodinjstva povečala nakupe novozgrajenih stanovanj za 25 %.

(4 točke)

- c) Janez Kavčnik, direktor tovarne pohištva Kavč d. o. o., je s tržno raziskavo ugotovil, da je povpraševanje po njihovih kavčih cenovno elastično, absolutna vrednost koeficienta cenovne elastičnosti znaša $\eta_p = 2,40$. Podjetje Kavč d. o. o. je doslej prodalo povprečno 1500 kavčev na mesec po ceni 200.000 SIT za enega. Zdaj se odloči in zniža ceno svojega izdelka za 20 %. Pojasnite, ali bo prihodek podjetja Kavč d. o. o. po tem znižanju višji ali nižji kot v prejšnjem mesecu, in izračunajte oba prihodka.

(2 točki)

- d) Pojasnite povečanje obsega povpraševanja po kavčih v zgornjem primeru, ki mu sledijo drugi proizvajalci kavčev, z učinkom dohodka in učinkom substitucije.

(2 točki)

A03**DOBIČEK IN EKSTRA DOBIČEK**

Dobiček je dohodek, ki ga prejme podjetnik za svojo organizacijsko in upravljalno funkcijo v podjetju ter za tveganje, ki ga prevzema v gospodarski dejavnosti.

- a) Pojasnite, kateri so sestavni deli dobička in za kakšne namene lahko uporabijo dobiček lastniki.

3 točke

- b) Naštejte ekonomske funkcije dobička.

2 točki

- c) Napišite, kako se imenuje tisti del dohodka, ki ga prinaša visoka cena kot posledica velikega povpraševanja, in pojasnite, zakaj je začasen.

2 točki

- d) V zgornjem delu slike je prikazana sestava normalne konkurenčne ravnotežne cene, ki proizvajalcu prinaša normalni dobiček.

V spodnjem delu slike prikažite ceno, ki je posledica velikega povpraševanja, zato ustrezno dopolnite pravokotnik in vpišite sestavne dele cene.

2 točki

STROŠKI	NORMALNI DOBIČEK
---------	---------------------

--

- e) Pojasnite svoje mnenje, ali oziroma zakaj bi bil proizvajalec upravičen do tistega dela dohodka, ki je posledica večjega povpraševanja zaradi spremenjenih modnih smernic.

1 točka

A04**DELNIŠKE DRUŽBE**

Razvoj kapitalizma je spodbudil nastajanje velikanskih kapitalov, ki so bili v lasti vse večjih skupin lastnikov, in velikih podjetij, ki v svojih številnih obratih, doma in v tujini, zaposlujejo tudi prek 100.000 delavcev.

a) Opredelite, katera podjetja štejemo za delniške družbe.

(2 točki)

b) Naštete vsaj tri prednosti delniške družbe pred individualnim podjetjem.

(3 točke)

c) Preučite naslednji primer: Cementarna Cement d. d., ki je organizirana kot delniška družba, ima 150 delničarjev, od katerih nihče kot posameznik nima več kot 5 % vseh njenih delnic. Lastniki delniške družbe Gradbenik d. d., ki je veliko gradbeno podjetje, so napovedali, da bodo od delničarjev Cementa d.d. odkupili 40 % vseh delnic te cementarne. Pojasnite:

- Če bo imel Gradbenik d. d. kar 40 % vseh delnic cementarne Cement d. d., kako imenujemo takšen paket delnic?

(1 točka)

- Kaj bo takšen delež delnic Cementa d. d. omogočil lastnikom družbe Gradbenik d. d.?

(2 točki)

- Zakaj bi bila družba Gradbenik d. d. zainteresirana za nakup delnic Cement d. d.? Kaj si lahko obeta od tega?

(2 točki)

A05**PREBIVALSTVO**

Prebivalstvo je najpomembnejši dejavnik velikosti, dinamike in strukture bruto domačega proizvoda (BDP).

- a) Pojasnite, kako sta se z družbenim razvojem in z rastjo BDP z leti spreminjali stopnja rodnosti in stopnja smrtnosti in katera od teh stopenj se je začela spreminjati hitreje.

(2 točki)

- b) Naštejte in pojasnite skupine, na katere delimo prebivalstvo glede na njegovo sposobnost za delo.

(3 točke)

c) Iz spodnjih podatkov izračunajte stopnjo brezposelnosti v Sloveniji v letu 1996.

(2 točki)

	Podatki v tisočih
Srednje število prebivalcev	1.991
Število prebivalcev, starih 15 let in več	1.644
Število delovno aktivnih	878
Število brezposelnih	69

Izračun:

Rezultat (v %):

d) Naštejte in kratko pojasnite vrste brezposelnosti.

(3 točke)

A06**INFLACIJA IN NJENE POSLEDICE**

Inflacija je pojav, s katerim se srečuje večina držav, tudi najbolj razvite. Zaradi njenih negativnih posledic je obvladovanje inflacije eden glavnih ciljev ekonomske politike.

- a) Glede na intenzivnost ločimo več vrst inflacije. Opišite, skozi kateri dve vrsti inflacije po intenzivnosti je šla v Slovenija po osamosvojitvi, in tudi dva načina, s katerima so se pri sklepanju pogodb ekonomski osebki poskušali zavarovati pred razvrednotenjem domače valute.

(4 točke)

- b) Spodnja tabela prikazuje indekse cen in ponderje (delež izdatkov, ki so jih ljudje namenili za nakup) za posamezne skupine proizvodov oziroma storitev (reprezentantov) v enem letu v neki državi.

SKUPINA PROIZVODOV	PONDER	INDEKS CEN
HRANA	0,30	102
STANOVANJSKI PREDMETI	0,18	105
VOZILA IN GORIVO	0,15	108
STORITVE	0,12	104
DRUGO	0,25	103

Iz podatkov v tabeli izračunajte letno stopnjo inflacije v tej državi.

(2 točki)

Izračun:

Rezultat v %:

- c) Pojasnite, kako bi po vašem mnenju večja deprecijacija (devalvacija) domače valute vplivala na stopnjo inflacije.

(2 točki)

- d) Razložite, kako sta medsebojno povezani inflacija povpraševanja in stroškovna inflacija.

(2 točki)

B-del: ESEJISTIČNA VPRAŠANJA

Navodilo: Esejistična vprašanja so razdeljena v tri sklope: Temelji ekonomije, sodobno tržno gospodarstvo in ekonomika narodnega gospodarstva. V vsakem sklopu so postavljena tri. Izbrati je potrebno po eno vprašanje iz vsakega sklopa in nanj odgovoriti tako, da v vsebinsko zaokroženem sestavku poudarite predvsem svoje poglede, stališča in ocene o izbranem ekonomskem vprašanju. Obseg odgovora naj bo do ene strani. Po potrebi vključite ustrezne diagrame, s katerimi podkrepite svojo razlago. Vsak odgovor se točkuje z največ 10 točkami (skupaj je torej možno največ 30 točk).

PRVI SKLOP VPRAŠANJ

I. TEMELJI EKONOMIJE

B01

EKONOMSKI KROŽNI TOK

Ekonomski krožni tok (reprodukcijski proces) v neki družbi je nenehno ponavljajoči se tok, v katerem sodelujejo vsi ekonomski osebki. Pojasnite, kaj je bistvo tega procesa (2 točki), slikovno ga ponazorite s preprosto shemo, na njej pa označite trge, osebke in vsebino tokov (3 točke) ter pojasnite, od kod prihajajo dohodki gospodinjestev (1 točka) in kakšne spremembe bi vnesel v to shemo obstoj finančnega trga in trga kapitalnih dobrin (4 točke).

(10 točk)

B02

KAPITAL IN TEHNOLOŠKI NAPREDEK

Kapital je tisti del proizvedenega bogastva, ki ga ne porabimo v končni potrošnji, ampak ga namenimo novi proizvodnji. Pojasnite in slikovno prikažite rast kapitala (s stališča podjetja) in navedite temeljna razloga, zakaj podjetniki večajo kapital (5 točk). Ker so stroji z industrijsko revolucijo postali temeljni dejavnik proizvodnje, opredelite prednosti proizvodnje s sodobnimi stroji (3 točke) in navedite vire naložb, s katerimi financiramo uvajanje sodobne tehnologije in organizacije proizvodnje v nekem gospodarstvu (2 točki).

(10 točk)

B03

TRANSFORMACIJSKA KRIVULJA

Proizvodno izbiro v družbi ponazorimo s transformacijsko krivuljo. Navedite predpostavke te krivulje, pojasnite, kaj pomeni točka na krivulji in kaj točka pod njo, in tudi, kakšna je praviloma oblika transformacijske krivulje in zakaj je takšna (6 točk). Narišite tipično transformacijsko krivuljo za družbo, ki izbira med topovi in maslom (1 točka). Opišite razliko, ki jo vidimo med bogatim in revnim gospodarstvom pri odločanju o proizvodnji nujnih in luksuznih dobrin (2 točki). Transformacijski krivulji obeh gospodarstev prikažite tudi grafično (1 točka).

(10 točk)

DRUGI SKLOP VPRAŠANJ**II. SODOBNO TRŽNO GOSPODARSTVO*****B04*****UPRAVLJANJE DELNIŠKIH DRUŽB**

Za delniške družbe je značilno ločevanje funkcij lastnine (delničarji) in vodenja (menedžerji). Mnogi ekonomisti menijo, da imata obe skupini ključnih oseb v delniški družbi nekoliko različne interese. Pojasnite, v čem bi bile lahko razlike v interesih menedžmenta in delničarjev (4 točke), zakaj se te razlike krepijo (2 točki) in zakaj želijo v današnjih razmerah številne menedžerske skupine odkupiti del (obrat) podjetja ali vsaj znatnejši del delnic podjetja (4 točke).

(10 točk)

B05**MONOPOL IN TEHNOLOŠKI NAPREDEK**

V razmerah, ko ima v neki panogi največje podjetje tolikšen tržni delež, da si zagotovi monopolni položaj, se postavlja vprašanje, ali si še vedno prizadeva, da se z velikim vlaganjem v tehnološki napredek bojuje za tehnološki ekstra dobiček. Pojasnite, zakaj nekateri ekonomisti (na primer Mandel) menijo, da monopoli zavirajo tehnološki in družbeni napredek (6 točk), in zakaj so drugi (Schumpeter) prepričani, da korporacije, čeprav imajo visok tržni delež, ne zadržujejo napredka (4 točke).

(10 točk)

B06**PODROČJA DELOVANJA SODOBNE DRŽAVE**

Med številnimi področji delovanja sodobne države v gospodarstvu izberite in navedite tri, ki se vam zdijo pomembna in zanimiva (1 točka). Za vsako od izbranih treh področij opišite razloge za poseganje države, zelene cilje, ki jih poskuša tako doseči, in način, kako ukrepa država na vsakem od teh področij (po 3 točke).

(10 točk)

TRETJI SKLOP VPRAŠANJ**III. EKONOMIKA NARODNEGA GOSPODARSTVA*****B07*****MERJENJE BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA**

V ekonomski literaturi pogosto naletimo na trditev: bruto domači proizvod (BDP) je kljub problemom pri merjenju ustrezen za primerjavo družbene blaginje med razvitimi državami, manj pa za primerjavo blaginje med razvitimi in revnimi deželami. V zvezi s to trditvijo pojasnite:

- a) zakaj je pomembno meriti BDP (2 točki),
- b) vsaj tri probleme, s katerimi se srečujemo pri merjenju BDP in pri primerjavah BDP med državami (6 točk),
- c) katere so najpomembnejše razlike med razvitimi in revnimi državami pri izračunu BDP za primerjavo blaginje (2 točki).

(10 točk)

B08**TEORIJA PRIMERJALNIH PREDNOSTI V MEDNARODNI TRGOVINI**

Po teoriji primerjalnih (komparativnih) prednosti utemeljite koristnost mednarodne trgovine (6 točk). Pojasnite vsaj dva ekonomska razloga, s katerima manj razvite države opravičujejo svoje ukrepe za omejevanje trgovanja s tujimi gospodarstvi (4 točke).

(10 točk)

B09**CARINE**

Carine so najstarejša oblika omejevanja svetovne trgovine. Razpravljajte, kako se je z razvojem svetovne trgovine spreminjala njihova vloga (3 točke). Opišite učinke uvedbe carin (4 točke). Slovenija bo morala ob vstopu v Evropsko unijo odpraviti carine za uvoz blaga iz držav članic EU. Analizirajte posledice odprave uvoznih carin na trgu mlečnih izdelkov (ki so v Evropi cenejši kot pri nas) (3 točke).

(10 točk)

PRAZNA STRAN

PRAZNA STRAN

PRAZNA STRAN